

ДОГОВІР ПРО ЗАСНУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ТА ЗАСНОВНИЦЬКИЙ ДОГОВІР

У сучасних умовах дії Господарського кодексу України та нового Цивільного кодексу України аналіз установчих документів суб'єктів господарювання потребує нових підходів. У навчальній і дослідницькій літературі було висловлено кілька суджень щодо того, що являють собою засновницький договір і договір про заснування юридичної особи. Зокрема, окремі аспекти вказаних договорів досліджувались у працях Т. В. Кашаніної, Н. В. Козлової, Н. О. Саніахметової, М. Ю. Тихомирова, І. Т. Тарасова, П. А. Панкратова, О. Н. Садікова. Метою цієї статті є дослідження спільних та відмінних рис договору про заснування юридичної особи та засновницького договору.

На жаль, у правовій літературі поняття «установчий договір», «засновницький договір» і «договір про заснування юридичної особи» іноді змішуються, а легальні терміни, що застосовуються для їхнього позначення, вживаються як синоніми [1]. Дійсно, зазначені договори мають певні спільні риси. Вони спрямовані на створення нового суб'єкта права, за своєю правовою природою є консенсуальними, багатобічними, взаємними і фідучіарними угодами.

У разі коли два (або більше) засновника домовляються між собою про спільні дії, спрямовані на створення юридичної особи, вони укладають договір про заснування юридичної особи або засновницький договір, в залежності від обраної організаційно-правової форми створюваного суб'єкта господарювання, що містить умови, покликані регламентувати відносини засновників у процесі створення нового суб'єкта права. Разом з тим відзначимо, що засновницький договір є установчим документом повного товариства і командитного товариства, але не є таким для акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю [2]. Акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю і товариство з додатковою відповідальністю створюються на підставі договору про заснування відповідного товариства, а їх установчим документом є статут. Наприклад, згідно зі ст. 153 Цивільного кодексу України (ЦК) якщо акціонерне товариство створюється кількома особами, вони укладають між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності щодо створення товариства. Цей договір не є установчим документом товариства. Стаття 142 ЦК, що регламентує договір про заснування товариства з обмеженою відповідальністю, вказує, що якщо товариство з обмеженою відповідальністю засновується кількома особами, ці особи у разі необхідності визначити взаємовідносини між собою щодо створення товариства укладають договір у письмовій формі, який встановлює порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства тощо [3].

Таким чином, договір про заснування юридичної особи не належить до ус-

тановчих документів юридичної особи. Він регламентує тільки зобов'язальні відносини засновників у процесі створення юридичної особи і закріплює бажання засновників здійснити спільні дії, спрямовані на затвердження статуту юридичної особи та державну реєстрацію нового суб'єкта права, він зобов'язує також кожного засновника передати внесок в її статутний фонд. Після державної реєстрації юридичної особи і завершення формування її статутного фонду зобов'язання, що виникли з цього договору, звичайно припиняються належним виконанням.

Крім того, можна дійти висновку, що договір про заснування юридичної особи за своєю правовою природою є договором про спільну діяльність, що передбачений нормами гл. 77 ЦК України, за якою сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти з метою створення юридичної особи.

Засновники суб'єктів господарювання, у яких корпоративні відносини виникають тільки між юридичною особою і засновниками, а між самими засновниками відсутні, можуть продовжити дію укладеного між ними договору про спільну діяльність навіть на увесь час існування юридичної особи [4]. Фактично на підставі ст. ст. 142, 153 ЦК України засновники укладають угоду, що сполучить елементи двох різновидів договору про спільну діяльність: простого товариства і договору про заснування юридичної особи.

Таким чином, за відсутності корпоративних відносин між засновниками цей договір встановлює і регламентує їх зобов'язальні відносини як у період створення, так і після державної реєстрації юридичної особи, що необхідно для забезпечення життєдіяльності створеного суб'єкта (фінансування, управління та ін.). Залежно від терміну дії й умов цього договору виконання виникаючих з нього зобов'язань починається до реєстрації юридичної особи, а закінчується іноді разом з її ліквідацією.

Для створення деяких суб'єктів господарювання достатньо лише наявності засновницького договору. Так, згідно зі ст. 4 Закону України «Про господарські товариства» повне і командитне товариство створюються і діють на підставі установчого договору [5]. Засновницький договір про створення повного чи командитного товариства є єдиним установчим документом цих суб'єктів господарювання. Державна реєстрація юридичної особи, створеної внаслідок виконання засновницького договору, породжує комплекс прав і обов'язків як між юридичною особою й учасниками засновницького договору, так і між самими учасниками. Цей комплекс прав і обов'язків складає зміст відносної правовідносини, що є не зобов'язальною, а корпоративною. Внаслідок цього після державної реєстрації створеної юридичної особи функцією засновницького договору стає регламентація корпоративних правовідносин. Поряд з нею після державної реєстрації створеної юридичної особи засновницький договір виконує також функцію визначення правового статусу самої юридичної особи. Відзначена функція є наслідком того, що корпоративна правовідносина являє собою складне структурне утворення, у якому як елементи виступають: а) юридичні зв'язки між юридичною особою і окремими її учасниками (засновниками); б) юридичні зв'язки між окремими учасниками (засновниками) юридичної особи [6].

Таким чином, засновницький договір виконує функцію регламентації зобов'язальних відносин, що виникають між засновниками з моменту його укладання до моменту державної реєстрації створюваної юридичної особи. Після державної реєстрації юридичної особи функції засновницького договору полягають у регламентації корпоративних правовідносин, а також закріпленні правового статусу юридичної особи.

У результаті дослідження договорів засновників про створення певних суб'єктів господарювання можна дійти таких висновків. Як вже було зазначено вище, у правовій літературі поняття «установчий договір», «засновницький договір» і «договір про заснування юридичної особи» іноді змішуються, а легальні терміни, що застосовуються для їхнього позначення, вживаються як синоніми. Дійсно, зазначені договори мають певні спільні риси, однак між ними є й істотна різниця.

По-перше, договір про заснування юридичної особи регламентує тільки зобов'язальні відносини між засновниками, як правило, у процесі створення юридичної особи, іноді — протягом усього часу її існування. Засновницький договір регулює не тільки зобов'язальні відносини, що виникають між засновниками після його укладання, а й корпоративні відносини, що існують між засновниками, юридичною особою і третіми особами після державної реєстрації юридичної особи. Крім того, засновницький договір є установчим документом і виконує функцію закріплення правового статусу юридичної особи. Таким чином, засновницький договір являє собою різновид корпоративної угоди. Однак необхідно враховувати відмінності засновницького договору як угоди і як локального нормативно-правового акта. Засновницький договір як угода — правочин двох і більше осіб про створення суб'єкта господарювання і визначення його правового статусу, що підлягає державній реєстрації. Засновницький договір як локальний нормативно-правовий акт — це один з установчих документів суб'єкта господарювання, що регламентує внутрішні відносини суб'єкта господарювання.

По-друге, на відміну від безоплатного договору про заснування юридичної особи, засновницький договір за своєю природою є оплатною угодою. Правовою метою засновницького договору є не тільки створення юридичної особи, але й участь у її діяльності, одержання певної матеріальної вигоди. Виконуючи договірні зобов'язання, кожен засновник діє в інтересах юридичної особи й інших засновників, а також переслідує власні цілі. Коли засновник вносить майновий вклад до статутного фонду комерційного підприємства, він юридично закріплює своє право на одержання прибутку від його діяльності. Навіть при створенні некомерційної організації засновники вправі розраховувати на певну матеріальну компенсацію — одержання безоплатних послуг тощо.

По-третє, засновницький договір не тільки містить елементи договору на користь третьої особи — створюваного суб'єкта права, але і покладає на нього певні зобов'язання в інтересах засновників. Дана особливість засновницького договору обумовлена його специфічними функціями регламентації корпоративних відносин між юридичною особою та її засновниками.

По-четверте, договір про заснування юридичної особи, як правило, припиняється виконанням засновниками зобов'язань, пов'язаних з державною реєстрацією нового суб'єкта права і формуванням його статутного фонду. Як впливає з визначення функцій засновницького договору, він діє з моменту його укладання до моменту ліквідації юридичної особи.

Література

1. Степанов Д. Срок действия учредительного договора // Журнал для акционеров. — 1999. — № 9. — С. 30.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 462.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
4. Ем В. С., Козлова П. В. Договор простого товарищества // Законодательство. — 2003. — № 9. — С. 18.
5. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 682.
6. Садигов О. Н. Учредительный договор и его правовые особенности // Государство и право. — 1994. — № 6. — С. 34.

УДК 347.775:346.2(477)

Г. О. Сляднева

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Нерозвиненість законодавства, що регулює комерційну таємницю суб'єктів господарювання, стає серйозним стримуючим фактором для розвитку господарської діяльності. Удосконалення законодавства про комерційну таємницю є необхідним для забезпечення господарської діяльності, а також конкурентоспроможності суб'єктів господарювання України на міжнародному ринку.

У літературі виявилися мало дослідженими правові проблеми комерційної таємниці суб'єктів господарювання. Відсутність належної уваги до правових аспектів комерційної таємниці з боку вчених-юристів приводить до необхідності посилення наукових розробок у цьому напрямку з метою підвищення ефективності правового регулювання і захисту комерційної таємниці в сфері господарювання.

Зараз існує актуальна потреба в удосконаленні чинного законодавства про комерційну таємницю, захист права суб'єктів господарювання на комерційну таємницю та у приведенні його у відповідність з поточними та перспективними вимогами ринкового середовища.

Вважаємо за необхідне прийняття закону України про комерційну таємницю, що обумовлено двома обставинами: 1) практичною потребою в регламентації певної групи суспільних відносин, що виникають у зв'язку з комерцій-